

STAREC Z LOBANJO

Ivan Seničar

Novinarja sem srečal v Beogradu, Starca v Nišu pri Čele kuli, Natararja v Skoplju in Šoferja v Splitu.

Te ljudi tesneje veže samo moj spomin. Morda se niso nikoli videli in morda se nikoli ne bodo, čeprav bi to ne bilo nič nemogočega. Srečal sem jih samo za nekaj trenutkov. Toda ti trenutki so bili tako polni, prepolni za takšen kratek čas. Samo vsadili so se v mojo zavest. Potem sem šel naprej, oni pa za mano. V meni so rasli in še rasejo. Hodiijo sem in tja, se pozdravljajo in pogovarjajo med seboj. Jaz sem njihov svet, oni pa so del mene.

Novinar se je ustavil pred beograjsko pošto: »Jutri odpotujem naprej. Vaša dežela je lepa, toda pri nas je sonce večje. Ljudje pa umirajo povsod.« »Dobro si pogledjte tele lobanje!« je pravil Starec v Nišu. »Se vam ne zdijo kot žive? Poslušajte! Nekaj pripovedujejo.« In Šofer v Splitu: »To me ne gane. Pogledjte tisto žensko, kako imenitne noge ima!« »Izvolite račun!« se je priklonil Natarar v Skoplju.

Stopil sem v kavarno in naročil kavo. Izbral sem sedež za prazno mizo. Toda ko sem sedel, nisem bil več sam. Z mano so sedeli trije znanci. Že sem hotel vstati in jim pobegniti, pa nisem mogel ne vstati ne govoriti. Gledali so drug mimo drugega, kot da se sploh ne poznajo.

Novinar si je prižgal cigareto. Bil je Indijec. Nosil je belo obleko in črno brado. Stresel je cigareto v pepelnik: »Zdaj odpotujem v Pariz, nato v London in od tam se vrnem domov. Indija je velika in lepa dežela. Samo ljudje umirajo od lakote. Toda če ne umirajo od lakote, umirajo od česa drugega. To ni nič novega. Tega ne pišite!« se je zdaj prvič obrnil k meni. »Ni treba pisati, da je podnevi svetlo in ponoči temno. Toda Indija je lepa dežela.«

Takrat pa se je nestrpno zganil Starec. Od nekod, zdi se mi, da izpod mize, je potegnil veliko belo lobanjo in jo postavil pred nas. Jezno me je gledal, kot da me zaničuje: »Pišite! Pišite vendar!« Porinil je lobanjo čisto k mojemu obrazu in zdelo se mi je, da govori skozi njene stisnjene zobe: »Kaj veste vi o tem?« Jasno sem čutil, da se ne-nehoma jezi name. »Bil je prav tako živ kot vi. Ne, bil je bolj živ. Mislite, da ni imel rad življenja? Pa so mu odsekali glavo. Nekdo ga je prijel za lase, drugi pa je zamahnil s sabljo. In glava se je zakotalila po hribu in z mrtvimi ustnicami zadnjič poljubljala zemljo. Od povsod

se je kotalilo, z vseh hribov. To je spomenik smrti. Ali veste, kaj je to smrt?« Pri zadnjih besedah je napravil čisto drobne oči, kot da hoče v hipu spregledati vse, kar je počivalo v meni, in se prepričati, če ima sploh kakšen smisel, da mi postavlja taka vprašanja. In je ponovil: »Ali veste, kaj je to smrt?«

»Dajte no mir!« se je zasmel Šofer, kot da bi zatrobil v avtomobil. »Nekoč sem povozil starega moža. Stal je na ovinku in si zapenjal hlače. Nihče ni videl, ko je padel. Pogledal sem nazaj: ležal je na obrazu in še vedno se je zdelo, kot da si zapenja hlače. Ubil sem ga,« se je nasmehnil proti Starcu. »Morda bi bil tudi drugače kmalu umrl: bil je že star.«

Takrat pa je pristopil Natakarak. Nekaj zaničljivega mu je počivalo na obrazu. »Nič vas ne vprašam, kdo ste,« je rekel z nasmeškom. Bil je velik in ponosen. Na dlani mu je počival velik pladenj. Z lahkoto, ki je sploh nisem razumel, je položil tri kavne lončke na mizo. Imel je veliko spodnjo čeljust, ki mu je dajala prav poseben videz. »Ne vprašam, kdo ste, kaj ste in ne od kod ste. Tukaj imamo vse.« Bežno je pogledal okoli in pristavil nekoliko tiše: »Nič ne vprašam, če ste že koga ubili. Zahtevam samo denar!« Bil je čisto različen od vseh natakarakjev, čeprav je imel vse njihove lastnosti.

K naši mizi je prišlo nekaj ljudi, ki so bili verjetno moji znanci, vendar se ne spominjam dobro. Kajti brž ko so zagledali na mizi lobanjo, so se začeli odmikati.

Starec je vtaknil rdeče prste v očesni votlini lobanje in hotel nekaj povedati. Novinar je naveličano gledal čez mizo in se igral s cigareto: »Mishim, da to ni nič novega. Tudi pri nas imamo take reči. Vsako leto jih umre na tisoče. Tukaj je človek brez moči. In tudi v Parizu, kamor sem namenjen, je tako. Prav tako v Londonu. Bil sem že v Južni Ameriki in v neki zakotni trgovini so jih prodajali, prav take in še bolj bele, kot je tale. Takrat sem kupil dve. Ena je bila indijanska in jo imam doma za okras. Na desni temenici ima majhno vdolbinico, ki je posledica udarca... sicer pa je to popolnoma vseeno, to so kosti. Tudi v Londonu bom kupil kako malenkost. London je megleno mesto, Indija pa je velika in sončna dežela. Glede lobanje pa ni vredno razmišljati, nazadnje imamo tudi vsak svojo...«

Ne vem, če je Starec poslušal, toda očitno je trpel. Otipaval je lobanjo, kot da jo hoče zadnjič preiskati, preden pove tisto, kar je že v začetku nameraval povedati. »Vi ne vidite in ne razumete. Ta pot ni prava pot.«

»Meni je to popolnoma vseeno,« se je vmešal Šofer, »jaz nisem ubil skodelice in je tudi plačal ne bom. Niti žal mi ni. Pravite, da je bila

že prej počena. Prav, potem je kriva kavarna. Toda jaz si zaradi tega ne bom delal sivih las. Take misli ubijajo in jaz se ne maram ubijati. Poglejte čez ramo! Ali vidite tisto žensko?« Pri tem se je na pol dvignil. In res, v bližini je sedela ženska, katero sem šele zdaj opazil. Nasmehnil se je: »Tudi ona se ne ubija s tem.« Z roko ji je dajal znamenja. »Nekateri ljudje živijo samo zato, da žro sami sebe in se potem pritožujejo, da ne morejo živeti. Njim ni rešitve.« Spet je pomignil z roko. »Rešitev je tista ženska. Nikoli še nisem videl takih nog. Rad bi z njo plesal, kaj divjega. Morda vas res ne razumem,« se je obrnil k Starcu, »toda vi ne razumete mene. Prej ste vprašali: ali veste, kaj je to smrt? Vprašam vas: ali veste, kaj je skrivnost življenja? Poglejte tisto žensko, kako imenitne noge ima! Nekaj je v nas, s čimer vi ne računate. Povožil sem starega moža, ko si je zapenjal hlače, toda ne maram ubiti samega sebe. Vi niste nikogar ubili, pa se nenehoma morite.« Potem je zavladal molk. Popili smo kavo. Starec je pomaknil lobanjo proti Šoferju: »Poglejte sami, saj imate oči!«

»Bil sem že v Pekingu,« je rekel hitro Novinar, »v Moskvi in New Yorku. Vesel sem, da ne poznam človeka, priznam samo ljudi. Zato sem miren. Človeštvo je kot zmaj z dvanajstimi glavami; če mu jih odsekaš pet, še vedno živi. Zato me glava popolnoma nič ne vznemirja.«

»Da, vem, vem,« je hitel Starec, kot da se boji, da mu ne bi spet vzeli besede. »Poglejte tole lobanjo! Se vam ne zdi kot živa? Poslušajte! Nekaj pripoveduje. Danes vse raziskujejo. Prebrali so že zagonetne pisave, ki govorijo o ljudeh pred tisočletji. Toda tega, kar pripoveduje ta siva lobanja, ne raziskujejo. Če mislite, da je mrtva, se motite. Nekoč mi je rekla: 'Jasno čutim, kako velika grmada nas je. Toda še vedno čutimo, kako padajo nove. Takrat se nas nekaj prav narahlo dotakne, kot senca pravega življenja. Me ne živimo, čutimo samo senco vsega. Ne vemo pravzaprav, kaj smo, toda še vedno nas nekaj mori, nekaj leži nad nami, neka teža ... in čim več nas je, tem bolj je neznosno. Zdi se nam, da nečesa nimamo, da so nam nekaj vzeli, same ne vemo, kaj in kdo, toda ne moremo biti mirne. Nekaj leži nad nami, kar se ni izpolnilo, pa bi se moralo ... V nekem drugem svetu živijo naše sestre in obdaja jih tajinstven mir. Narava sama jih je položila tja. Tudi me hočemo doseči tisti mir in ti nam moraš pokazati pot ...'« Starec je neprestano gledal lobanjo. Nekajkrat se mi je zazdela tako živa in resnična, da mi je postalo tesno. Šofer je gledal žensko, ki se je ozirala k naši mizi. Novinar se je sklanjal nad žepnim zemljevidom Evrope in si vpisoval okrogla znamenja. Starec je boječe nadaljeval: »Naj povem, kaj pravzaprav mislim. To je zelo težko razumeti. Ljudje niso ...«

»Natakar!« je zaklical Šofer. Ženska pri sosednji mizi je bila vstala. Natakar je prišel, ponosen in velik kot prej. Gledal nas je, kot da smo njegove žrtve in da se tega dobro zaveda. Za hip se mi je zazdel podoben tistemu hudobcu iz pravljice, ki je rekel: Ves svet ti polagam k nogam, če ... Odprl je veliko črno denarnico in se blede nasmehnil: »Tri kave, miza, pogovor — tukaj vse računamo. Ne vprašam, kaj ste govorili in kdo ste in zakaj ste govorili, ljudje pač vedno nekaj govorijo. Nikar se ne razburjajte — tudi to se plača. Toda če imate denar, lahko storite vse. Izvolite račun!«

Plačali smo in vstali.

»Jutri grem v Pariz.« je rekel Novinar. Šofer se je nasmehnil. »Rešitev je tista ženska,« je rekel in odhitel za njo. Starec je začudeno gledal in nekaj neizrazljivo žalostnega mu je legalo na obraz. Natakar pa se je poklonil: »Hvala za napitnino.«

PESEM O ROŽAH

Dane Zajc

Moje življenje so rože, je rekla.
Rože, zasanjane in tihe,
sklanjajo rdeče glave.

Morje rož, ki so odprle
pod nočno nebo modre cvetove,
naga v svojem hrepenenju.

Moje življenje so rože.
Divje v nemiru.
Otožne in tihe in nežne.
Utrujene od lastne lepote
sklanjajo glave
in čakajo vdano
na tvoj poljub.